

EN MEMÒRIA D'HELENA XANDRI TRILLA (1966 – 2020)

Max Turull Rubinat

En plena pandèmia per la Covid-19, el 25 de març moria, als 54 anys d'edat, l'Helena Xandri. Aquells dies va morir ella i una vintena més de persones, la majoria d'edat avançada, a la residència de la Fuliola on vivia aleshores. A causa del seu estat de salut, deteriorat per l'alcoholisme que patia, els últims anys, i després de passar-ne bastants a Barcelona, havia alternat la vida a la vivenda familiar i a diverses residències, de Cervera mateix i de la província.

Cançoneta – I

Aquesta cançoneta
me la dedico a mi,
a les meves lletres
i als meus disbarats.

Als meus ulls plorosos
i als meus pecats,
a les meves flaqueses
i als meus ulls que eren blaus.

Personalment feia molts anys que no hi havia parlat. Coses de la vida, ens vam trobar en un mateix grup, amb el Josep Lluís, el Ferran, el Txema, ella i jo mateix, cap a l'any 1985, ascendint a l'Aneto; va ser molt bona excursió, malgrat que ens vam perdre tant a l'anar-hi com al tornar-ne. Però sobre tot recordo molt bé d'ella quelcom que cada dia valoro més. L'Helena Xandri sabia escriure i escrivia molt bé, des de com a mínim l'etapa de l'institut. Gairebé tothom mereix un petit espai en el record, però em sento motivat a contribuir en el de l'Helena. M'hi ajuden el Josep Mas, pel vincle de la família amb Sant Magí, el Josep Aldomà, cosí seu i que hi va tenir una estreta relació sobre tot els últims anys, la Montse Pont, que n'havia estat professora, la Teresa Salat, la seva professora d'art i amb qui

va seguir mantenint una certa relació fins anys més tard i les seves amigues des de la infantesa, amb les quals vam mantenir una agradable conversa a la terrassa del Tastalletres el primer dissabte d'agost, el dia més calorós de l'estiu.

Flors

Si les flors et parlen
escolta-les somrient.

Si t'ensenyen colors
guarda'ls als ulls.

Però si una rosa et punxa
fes-li un petó.

Vol dir que la miris
i l'estimis de debò.

La família de l'Helena vivia a la costa de Sant Francesc i sa mare, la Carmen Trilla Roig, vídua d'Isidro Xandri Palou, va ser portant de la mula Morica a les festivitats de Sant Magí des de finals dels setanta, quan la van anar a buscar a la famosa fira de bestiar de Salàs de Pallars. L'Helena també va participar des de petita en les entrades i repartiment de l'aigua, acompanyant la mare i la mula. Eren del barri veí de Sant Francesc i l'inefable Pepe Vidal va convèncer la Carme perquè també participessin a les desfílades. Aquest vincle amb Sant Magí la va portar a escriure diverses col·laboracions en els quaderns dels últims anys. El 2017, quan es posa a la pell de la vella Morica i passeja pels carrers de Cervera darrera sant Magí fins que la Morica mort atropellada per un cotxe; és un text deliciós que denota sensibilitat i empatia i que recomanem llegir de nou. El 2018 escriu "Un Magí a Barcelona", una crònica entre periodística, anecdòtica, poètica i històrica del que representa dir-se Magí a Barcelona i mantenir els vincles amb la festa cerverina; i l'últim any, el 2019, amb el conte de prosa poètica, i reivindicatiu, "Rosamagí". L'Helena va reivindicar varies causes, de manera universal i local. Va reivindicar la causa feminista, i en el rèquiem per la Morica recordava que aleshores sa mare Carme i ella mateixa eren l'única representació femenina entre els portants.

Cos de dona

Les dones són un ésser humà
amb cara, cos i extremitats.
tenen la veu bonica
i algunes bonics cabells.

Fins i tot n'hi ha algunes
que tenen dos cervells.

Saben bé, per instint,
quan volen parir,
no cal que vingui
un capellà empolainat
hi vagi i li digui
què fer amb el seu cos.

Parlar del que no saben
és un pecat massa gros.
Si Déu els donés l'obligació
de tenir criatures
sense tenir-ne desig
ja veurien com corren
a París, Londres o Hondures.

De família humil, havia destacat de petita, però sobre tot ja a l'Institut, per la facilitat amb que escrivia. En recorden que era especialment creativa i sensible i que en plena adolescència conreava l'estil lliure. I és que l'Helena Xandri, certament, guanyava els premis literaris de Sant Jordi que convocava l'Institut especialment en l'apartat de poesia. En termes generals, va ser una estudiant correcta, ni se l'havia d'ajudar ni despuntava entre els altres. Va publicar algunes poesies i entre nosaltres en podem trobar a "La Veu de la Segarra", però sobre tot és significatiu el recull que ella mateixa va preparar i editar amb el títol "Roses, Espines i el Poll del Cel", presentat per Jaume Carbonell a la llibreria Tastalletes.

Ball de Cors

Un munt de cors rodons,
roents, fent la sardana
sobre un llit d'espígol.

Les orenetes fan un ball
mentre el sol, sorneguer,
s'amaga tot esporuguit.

El llimoner es mor de riure
i el rierol baixa content
mentre la bruixa, encantada,
dóna entrada a la nit
amb l'escombra dels misteris
i un sant penjat al pit.

Després de fer el COU es va traslladar a Barcelona, on va començar a estudiar Biblioteconomia a la Universitat; això era cap a 1985. Es possible que aquests

estudis no coincidissin amb el que s'esperava. El cas és que de seguit va començar a treballar i a escriure al Diari de Barcelona, una publicació històrica que aleshores encara gaudia d'un notable prestigi, amb Patricia Gabancho i Arcadi Espada entre d'altres. La van contractar per fer directament de periodista, no pas de becària ni d'administrativa. Hi escrivia cròniques del món cultural en el suplement dels diumenges. Treballant en el diari, va abandonar els estudis universitaris que ja no reprendria. No sabem ben bé fins quan va treballar al diari; probablement ho feu fins que el rotatiu va tancar l'edició en paper l'any 1994, o potser una mica abans. No coneixem exactament quines feines va anar encadenant després, però en tot cas ja no van ser labors regulars, creatives o vinculades amb el periodisme. Es una veritable llàstima que la fi del Diari de Barcelona enxampés l'Helena, perquè era una feina que se li esqueia molt i per a la qual servia.

L'Helena no només sabia escriure. Normalment l'habilitat escriptora va unida a la lectura i la lectura, l'afició per la qual havia recuperat els últims anys, en totes les seves vessants és una gran porta cap al coneixement. No és estrany, doncs, que des d'una de les residències on havia sojornat la recordin com una persona amb qui es podia parlar de tot, amb una evident cultura general. Era una persona curiosa, però potser inconstant en els interessos. Les seves amigues la recorden com una persona "intensa". Quan s'interessava per alguna cosa, la que fos, ho feia a fons i s'hi implicava del tot. Li agradava molt la música i tenia una gran passió

per la música francesa, en particular per Georges Moustaki, per David Bowie i per Lluís Llach. Això la portava no només a escoltar-la sinó a indagar, a voler saber-ne més, dels personatges, del context, del que deien, de qui eren, etc.

A nivell de conviccions era una perso-

na militant, d'esquerres, independentista i agnòstica o atea. Això no va ser obstacle, potser precisament al contrari, perquè els últims anys hagués tingut molta relació tant amb el rector de la parròquia, mossèn Xavier Romero, com amb mossèn Ribera. Sembla que fins i tot s'havia plantejat d'estudiar Teologia, però aquests estudis mai els va arribar a començar. Sentia una especial inclinació per Sant Antoni, a l'antiga església i convent de Sant Francesc, al seu barri natal. Fins i tot havia contactat amb el bisbat i el bisbe en persona perquè s'impulsés la restauració de l'església. Evitar que es convertís en una ruïna va ser una causa a la que hi va dedicar no pocs esforços. Una estampa de Sant Antoni de Pàdua pintada o il·luminada és, precisament, la imatge triada per al seu recordatori de defunció. A la residència de la Fuliola havia organitzat una exposició amb el títol d'"Estampes il·luminades" tot just un mes abans de morir.

L'Helena Xandri va ser una persona intel·ligent, capaç, implicada, sensible, temperamental, passional, tossuda i intensa. El seu món havia de ser l'art, la creació, la poesia i l'escriptura. No sabem on pot descansar en pau, però, això sí, tenim un record per ella.